

WIJ EN HET MODERNE LEVEN

Is het toeval, dat wij nu leven?

Er wordt veel kwaads verteld van den tijd, waarin wij leven. Vooral door ouderen.

Nu is dit alijd wel zóó geweest, dat veel menschen, als ze op jaren gekomen zijn, hun eigen jeugdtijd vermooid zien; het verkeerde van zichzelf uit dien tijd vergeten, en meenen dat het tegenwoordige slechter is dan het verleden.

Toch, wie niet al te oppervlakkig leeft, ook onder de jongeren, zal moeilijk kunnen ontkomen aan de erkenenis, dat het tegenwoordig een ernstige tijd is.

Een ernstige tijd vooral voor de vrouw.

En als vanzelf dringt zich aan ons, vrouwen, de vraag op: hoe moet mijn verhouding zijn tegenover de meeningen, die nu heerschend zijn; tegenover de gewoonten, die meisjes van mijn kennis, of die jonge vrouwen, waarvan ik wel las, zich hebben eigen gemaakt? Kan ik, als christenmeisje, deel hebben aan 't moderne leven? Indien ja, in hoeverre. Of moet ik, beoordeelend, immer veroordeelen?

Wanneer God mij vergunt, ook dezen jaargang weer iedere maand voor u te schrijven, zou ik gaarne enkele van deze vragen met u bespreken.

't Is mijn voornemen, daarbij zooveel mogelijk eenzijdigheid te vermijden.

Voor ik echter over onzen tijd in 't algemeen enkele dingen zeg, daarbij nadruk leggend op het feit, dat het God is, die ons juist in dezen tijd in 't leven plaatste, heb ik aan allen een verzoek.

Wanneer gij vragen of moeilijkheden hebt, die ge graag in deze rubriek behandeld zoudt zien, wilt ge 't mij dan schrijven? En mij iets van uw leven vertellen? Ge doet daarmee wellicht Uzeiven, maar in ieder geval mij een dienst.

Wilt ge weten wat in 't kort mijn indruk is van den tijd, waarin wij leven? Deze: dat ze ons vrouwen, veel vrijheid geeft, maar ook groote verantwoordelijkheid oplegt.

Er zijn naturen voor wie deze vrijheid geen begeerd goed is. Toen Mej. Kuyper eens sprak over den goeden ouden en den goeden nieuwen tijd kwam een jong meisje er tegen op, dat de spreekster den nieuwen tijd goed had genoemd. Zij zag enkel schaduw. Vroeger, zoo was ongeveer haar betoog, kon een jong meisje rustig thuis blijven, vond ze daàr haar werk en was ze daàr veilig. Nu wordt ze, als ze volwassen is, 't volle leven ingeduwd, of ze wil of niet, en moet ze maar zien dat ze haar brood verdient; moet ze ook maar zien, wat ze met haar leven doet.

Voor zulk een redeneering is iets te zeggen. Zelfs Henriëtte Roland-Holst roept het uit: „Het was zoo veilig in de warme kluis!”

Een zeer groot gedeelte van de jongere vrouwen

voelt echter wel voor de meerdere vrijheid, die haar gegund wordt, en maakt er gaarne gebruik van.

Ja, veilig was 't wel in de warme kluis, maar ook bedompt soms, bekrompen en erg onvrij. Dan is het tegenwoordige leven anders! Niet in alles afhankelijk van vader en moeder, maar zelf geld verdienen en 't voor zichzelf en naar eigen lust uitgeven! Dat is nog eerst leven!

Van de verantwoordelijkheid trekken ze zich weinig aan.

Trouwens, dit is karakteristiek voor onzen tijd; dat men wel de vrijheid wil, en wel de voordeelen, maar dat men geen besef heeft van de verantwoordelijkheid, die deze beide meebrengen. Dit is niet specifiek vrouwelijk, onder de mannen is het niet beter. Men moet maar eens de klachten hooren over lijn-trekken, slecht werk afleveren en dergelijke.

Maar omdat ik over en voor meisjes schrijf, bepaal ik me tot de vrouwelijke arbeidsters. En dan ligt ons nog versch in 't geheugen het massa-ontslag bij de Spoorwegen. En ook lazen velen van u zeker wel eens 't oordeel, dat door patroons geveld werd over vrouwelijk personeel.

Gelukkig, er zijn uitzonderingen. Maar als regel is er in onzen tijd weinig vreugde aan den arbeid en veel lust in vermaak.

Nu heeft het God behaagd ons in dezen tijd te doen geboren worden. Hij heeft ons een taak opgelegd.

Misschien hebt ge voor uzelf ook wel een taak verkozen. En hebt ge daarbij gelet op niet al te moeilijk werk, een ruime verdienste, veel vrijen tijd.

Maar hebt ge er wel eens over gedacht, of ge er daarmee nu af zijt? Of ge nu ook de taak, die God voor u bestelde, verricht? Of ge dit doet naar Zijn wil?

Het is geen toeval, dat ge nu leeft. Ieder christenmeisje zal dit met mij eens zijn. Maar juist omdat het geen toeval is, moet ge trachten uw tijd te verstaan. Moet ge probeeren te begrijpen, wat daarin uw werk is.

Daarbij zijn er regels die voor allen gelden, al is het werk zelf zeer verschillend. Het zit 'm niet in 't werk op zich zelf. Christenmeisjes en zij, die moderne vrouwen willen zijn, verrichten soms naast elkaar denzelfden arbeid. Wellicht oogenschijnlijk op dezelfde manier. En met hetzelfde resultaat.

Toch moet er, als 't goed is, onderscheid wezen in gedrag en levensopenbaring. Omdat het eigenlijke leven van het christenmeisje niet in het moderne leven ontspringt en dus ook niet daarin z'n rust vinden kan.

J. M. W.—W.

WIJ EN HET MODERNE LEVEN

Telkens doet zich aan ons de vraag op: mogen we mee doen aan het moderne leven in deze of die uiting?

Daar is allereerst het terrein van de kunst. Speciaal dat van de letterkunde en daarna dat van de muziek. Mag ik dit of dat boek lezen? Wanneer overigens goede letterkundige voortbrengselen, die we als christenen met een gerust hart ter hand nemen (stel b.v. om te blijven bij werken uit vroeger tijd, Schillers „Maria Stuart”) worden opgevoerd op het tooneel, mogen we daarnaar gaan zien en hooren? Mogen we naar een Oratorium luisteren, ook wanneer we vermoeden, of weten, dat de solisten niet uit een christelijk beginsel leven?

Dan het terrein van de sport. Mogen we aan sport doen? Aan *alle* sport of slechts aan bepaalde soorten? Hoeveel tijd mogen we er aan geven? Mag ik op Zondag fietsen, als ik een vriendin, die ver weg woont, wil bezoeken?

En niet het minst het terrein van het maatschappelijk leven. Vroeger, toen de vrouw zich slechts op een klein gedeelte daarvan bewoog, was het voor haar alles veel gemakkelijker. Toen behoefde ze zichzelf bijna geen grenzen te stellen, omdat gewoonte en vast-geworden meeningen haar dit deden. Nu zijn voor een groot gedeelte de staketsels weggevallen, en staat het gansche terrein voor haar open. Zelfs in die takken van arbeid, die we vroeger volkomen ongeschikt voor de vrouw achtten, leverde ze tijdens den oorlog in de oorlogvoerende landen vaak goed werk.

Nu komt de vraag tot haar: wat was, of is, noodtoestand, en wat mag als geschikte vrouwenarbeid beschouwd worden? Kan ik, als christenmeisje, getrouwd zijn, wanneer naast en met mij bijna enkel ongeloofigen arbeiden? In hoeverre kan ik met die anderen mee gaan in zake looneischen en eischen betreffende arbeids-verhoudingen?

Is staking steeds af te keuren, of soms als uiterste middel toelaatbaar? Indien dit laatste, wanneer dan?

Hoe moet mijn verhouding zijn tot mijn patroons, tot mijn mede-arbeidsters? Hoe die tot mijn ouders, tot mijn kleinere broers en zusters, wanneer ik bij hen inwoon, maar ruim genoeg verdien om mezelf te onderhouden? In hoeverre is weelde geoorloofd? En ontspanning?

Ik Zou de rij nog veel langer kunnen maken. Misschien komen, onder 't lezen, bij deze of gene wel reeds vragen op, die ze mij mee willen deelen, om er zoo mogelijk een antwoord op te ontvangen.

En dan schakelde ik met opzet het terrein van de liefde uit, omdat we hierover een vorig jaar meer in 't bijzonder handelden.

Het is ook mijn plan, op sommige van deze onderwerpen nader in te gaan.

Soms zal het niet méér zijn dan een aanroeren van de kwestie, een openen van enkele gezichtspunten, terwijl het aan ieder persoonlijk overgelaten zal worden, nadere conclusie's te trekken. Want, ik heb dit reeds meer gezegd, het is onmogelijk steeds voor *alle* gevallen te zeggen: „Zoo mag het en zoo moet het.” De eene mensch is de andere niet; wat voor de eene schadelijk is zal den ander geen kwaad doen; dingen, waar de één met z'n gansche ziel van geniet, laten den ander volkomen koud.

Er is echter nog iets anders, dat we steeds in 't oog moeten houden. Zelfs wanneer het mogelijk ware, op alle vragen, het moderne leven betreffend, met een kort „ja” of „neen” te antwoorden; wanneer de mogelijkheid bestond ons leven zóó in wetten, vormen en voorschriften in te prangen, dat dwalen onmogelijk bleek, dan waren we daarmee nog geen stap verder gekomen in de richting van het beleven van ons christelijk beginsel. Want dit bestaat niet uit vormen en uiterlijkheden, maar neemt zijn oorsprong in het leven der ziel.

De alles-beslissende vraag, ook inzake onze levenshouding, wat aangaat de uiterlijke openbaring ervan, is daarom deze: „hoe is de verhouding tusschen God en mijn ziel? Weet ik mij Gods eigendom, Gods kind, en is het daarom mijn begeerte Zijn wil te doen?”

Of is het zóó, dat ik wel gaarne, wanneer ik mijn neigingen volgde, naar de velerlei verlokkende vruchten van het moderne leven grijpen zou? Maar dat vrees mij weerhoudt? Vrees voor het oordeel der menschen, in wier oogen ik niet gaarne een afgedwaalde, iemand, die nergens meer om geeft, wil zijn? Vrees voor mogelijke slechte gevolgen, nu, in dit leven, of hiernamaals?

Ik Heb in een streek gewoond waar ook zij, die in 't gewone leven niet veel met den Bijbel rekenden, op de vraag, of ze in dien Bijbel geloofden, antwoordden: „'t Zal wel moeten.”

Zoo zijn er ook onder onze jonge menschen, die bij hun handelingen, en bij 't geen waarvan ze zich onthouden, gedreven worden enkel door de wet, door het strenge: „Zoo moet het en daarom mag het zóó niet!”

En ongetwijfeld heeft zulk een uiterlijk zich onbesmet bewaren van de wereld waarde voor de reinheid der zeden, voor het tegenhouden van de uitgietingen der ongerechtigheid, die we al te vaak rondom ons zien.

Doch wanneer we vragen naar het beslissende levensbeginsel, dan klinkt het ons toe, majestueus en toch eenvoudig: „Uit het hart zijn de uitgangen des leven.”

J. M. W.—W. †

WIJ EN HET MODERNE LEVEN

Zij, die het moderne leven minnen en vereeren, heffen allerlei leuzen op omtrent de rechten en het wezen der vrouw. Ook hier gaat het, als ten dage van Paulus, toen de Efeziërs hun geroep: „Groot in de Diana der Efeziërs!” deden weerklinken: we kunnen er onze ooren niet voor sluiten; we worden, soms tegen onzen wil, in de beroering mee opgenomen, en we moeten onze meening er tegenover zetten.

Nu is het niet mijn plan in dit artikel een samenvatting te geven van wat de moderne vrouwenbeweging wil, en van wat de moderne literatuur aangaande de vrouw en haar invloed leeraart, om dan tenslotte, bestrijdend of waardeerdend, de conclusie te trekken. Ten eerste zou hiervoor heel wat meer ruimte noodig zijn dan de mij voor deze rubriek toegestane twee kolommen, en ten andere zou ik gevaar loopen in herhalingen te vallen, en dus mijn lezeressen te vervelen, de ergste fout die een auteur kan begaan.

Alleen dit wilde ik even duidelijk doen uitkomen: dat het geenszins overbodig, maar wel zeer noodig is, wanneer de jonge vrouwen van onzen tijd zich de vraag voorleggen, en er een antwoord op zoeken: „Waarom deed God mij een meisje worden?”

Niet aan ieder jong meisje dringt deze vraag zich als vanzelf op. Er zijn er wel, bij wie dit het geval is. Zij gevoelen zich, door de omstandigheden, of door hun meisje-zijn zelve, gebonden, en kunnen de vleugels niet zoo wijd uitslaan als ze verkiezen. Stel b.v.: een oudste dochter moet, om één of andere reden, die ze zelve als geldig erkent, thuis het huishouden besturen, terwijl haar wenschen uitgaan naar een staan in 't volle menschenleven. Als ze een jongen was, ja, dan zou ze vrij zijn haar zin te volgen, en moest er op een of andere manier in de behoeften van 't gezin voorzien worden. Maar nu ze een meisje is...! En dan komt de mokkende vraag: „Waarom liet God mij een meisje worden?”

Nu moet voorop gesteld, dat een meisje in een dergelijk geval er even goed recht op heeft als een jongen, dat met haar bijzondere aanleg gerekend wordt. De ouders mogen maar niet zeggen: „Och, 't is een meisje, dus 't komt er niet zoo erg op aan, wat ze wordt!”

Maar aan den anderen kant moet het meisje begrijpen, dat God ons ook door de omstandigheden leidt. Dat het niet maar spel van toeval is, wanneer voor een plaats, die vrouwenhulp eischt, vrouwenkracht aanwezig is.

Wanneer we erkennen, dat het meisje van tegenwoordig niet meer binnen de vier muren behoort te worden opgesloten, maar deel mag hebben aan 't maatschappelijk leven, dan moeten we aan den

anderen kant vasthouden dat dit deelhebben niet moet wezen een naäpen van den man, een alles precies doen als hij, maar een inbrengen van het vrouwelijk-eigenaardige in toestanden en verhoudingen, die doordat ze enkel aan mannelijk inzicht werden overgelaten, gevaar loopen zich eenzijdig te ontwikkelen.

In het Scheppingsverhaal staat, dat God de vrouw schiep als hulpe van den man. En aan die eigenaardige roeping moet, zal 't goed zijn, iedere vrouwenarbeid beantwoorden.

Toen de emancipatie der vrouw pas als leuze werd opgeheven jubelden de aanhangers van de moderne gedachte, wanneer de vrouw er in slaagde, op 't een of ander gebied hetzelfde te presteeren als de man. Hoe werd er gejuicht, toen de eerste vrouw het Mr. in de rechten voor haar naam mocht zetten!

Tijdens den oorlog kon men hetzelfde verschijnsel waarnemen, vooral in landen die in den strijd betrokken waren. Ook toen een waardeerdend oordeel over de vrouw, wanneer ze zelfs in de zware industrieën den man wist te vervangen.

Inplaats van 'n nood-toestand zag men hierin een triumf van de vrouw. Met het noodzakelijk gevolg, dat de ontwrichting der maatschappij steeds erger vormen aannam.

Nu zijn er ook meisjes, die dit alles wel zoo inzien, en wier ambitie toch verder reikt dan de gewone huiselijke bezigheden. En die dit voelen als een last. „Wanneer ik toch maar méér een meisje was!” verzuchten ze.

Naar ik meen begaan dezulken de fout dat ze slechts een bepaald type van vrouw als de vrouw erkennen. Misschien niet het huissloofje, maar dan toch het zachte, aanhankelijke wezentje, dat zich gaarne naar anderer inzicht richt en liefst op den achtergrond blijft.

Ze vergeten daarbij, dat God altijd een groot getal variatiën schept, en daarmee een doel heeft.

Nu 't moderne leven niet slechts meer rechten aan de vrouw schenkt, maar ook méér van haar eischt, ook wanneer ze als vrouw en moeder straks een roeping mag vervullen (ik denk hier b.v. aan de moeilijke opvoedkundige kwesties, die veel vrouwen boven 't hoofd groeien) acht ik het geen nadeel maar een voorrecht, wanneer bij vele van onze meisjes de begeerte naar méér ontwikkeling, naar een breeder inzicht, aanwezig is.

J. M. W.—W.

Het is een goed teken voor een volk, als de vrouwen glimlachen.

Chineesche spreuk.

WIJ EN HET MODERNE LEVEN

Mede een van de gevolgen van het moderne leven is, dat tegenwoordig ook het meisje gesteld wordt voor de vraag: „Wat zal ik worden? Op welke manier zal ik in mijn onderhoud voorzien?”

En zoo als bij bijna alle veranderingen, die zich in onzen tijd aan ons opdringen, is hier ook aan de eene zijde verruiming, aan de andere echter oorzaak tot vreeze en tot ernstig onderzoek.

Ik neig er toe, te meenen, dat de vroegere tijd met de omstandigheden van toen aan de meeste vrouwen wel recht deed. We moeten niet meenen, dat nu pas de vrouw het eigenlijke geluk gevonden heeft, doordat ze zich onbeperkt ontwikkelen kan. Ten allen tijde zijn er vrouwen te over geweest, die van haar leven iets moois wisten te maken, en wier dagen vergleden in stil geluk, zonder dat ze behoefte gevoelden aan iets anders dan 't geen haar gegeven was.

Alleen maar: de omstandigheden veranderden en daarmee kwamen de moeilijkheden, niet alleen voor de vrouw, maar ook voor heel veel mannen. De ontwikkeling, die het bedrijfsleven nam na de invoering der machines, noodzaakte veel mannen tevreden te zijn met een karig loon, dreef hun vrouwen, die hiermee niet toe konden komen voor het huishouden, naar de fabrieken, waar ze als goedkoopere werkkrachten gezocht waren, maar meteen het loonvraagstuk tot een brandende kwestie maakten en riep de, in dien tijd waarlijk gruwelijke kinderarbeid in 't leven. Tegelijkertijd vond de „burgerlijke” vrouw (ik neem hier deze betiteling, zooals de socialisten dit doen, in tegenstelling met de „proletarische” vrouw) in huis minder te doen, wijl de fabrieken haar 't werk uit de handen namen en haar overige arbeid, b.v. het naaien, door de invoering van betere hulpmiddelen vereenvoudigd werd.

De volwassen dochters, die vroeger in het huishouden bezigheid vonden, tot ze zelve trouwden, voelden zich nu overbodig en begonnen als gevolg hiervan, over haar positie na te denken. De revolutie-ideeën, eerst omstreeks 1789, later in 1848, hadden de rechten van het individu op den voorgrond gesteld, en als gevolg daarvan kwam bij veel vrouwen de vraag op: „Waarom berust de zeggingschap aangaande maatschappelijke en economische vraagstukken en hun oplossing alleen bij den man? Waarom moeten wij, vrouwen, steeds achter staan en worden we niet meegeteld?”

En wijl ze gevoelden dat, om recht van meespreken te hebben, heel haar opleiding moest worden veranderd, streed de vrouw van die dagen voor betere ontwikkeling, voor gelijke rechten met den man. En de vraag: „Hoe ze dan die betere opleiding zou gebruiken”, deed haar strijden voor

openstelling van meerdere, indien al niet van alle, beroepen voor de vrouw.

Wanneer Ina Boudier—Bakker in de vrouwenbeweging alleen ziet, „de eindelijke opstand van een gansche klasse vrouwen, aan wie de natuurlijke geluksvoorwaarde: het bezit van man en kinderen, ontging”, dan is ze evenzeer eenzijdig als mevrouw Henriëtte Roland—Holst, die alleen oog heeft voor den invloed der maatschappelijke ontwikkeling op de positie der vrouw. De vrouwenbeweging is een mengeling van beiden, uit beide oorzaken te verklaren en als zoodanig, wijl een noodzakelijk gevolg van allerlei omstandigheden, niet af te keuren. Wat er voor ons, christenen, het verkeerde element in brengt, is de emancipatie-idee, die rekenend alleen met het individu, en de menschen alleen ziende als losstaande persoonlijkheden, voor de vrouw gelijke rechten opeischt met den man. Wanneer we dan ook, als christenvrouwen en meisjes, ons met vragen inzake beroepskeuze inlaten, moeten we allereerst dit element uitschakelen. Een recht van de vrouw om in allerlei beroepen werkzaam gesteld te worden, wijl zij, evengoed als de man, mensch is, erkennen wij niet.

God schiep de vrouw anders dan de man; beiden vullen elkaar aan, ieder is op zichzelf in-compleet, niet alleen als persoon, maar ook maatschappelijk. Er wordt wel eens gezegd, dat de vrouw, wanneer ze uit den besloten kring van het huisgezin uit-treedt, om zich in 't volle leven te wagen, komt in een maatschappij van enkel mannen, door mannen ingericht en bestuurd. Dit inzicht lijkt me verkeerd. Het rekent alleen met den buitenkant der dingen, met hetgeen gezien wordt, met de actieve kracht, die openlijk naar buiten treedt. De stille kracht achter de dingen, het ongeziene, dat zoo dikwijls méér drijfveer is dan wij zelf weten, schakelt het uit. En toch leert ons de zielkunde, dat dit onbewuste en onderbewuste van grooten invloed is op al onze handelingen.

Een maatschappij, werkelijk alléén naar manlijk inzicht en door manlijke bekwaamheid bestuurd, zou er heel anders uitzien dan die, waarin wij leven. Evenzoo zou een maatschappij, waarin enkel de vrouw zeggingschap had, zich zeer eenzijdig ontwikkelen.

De vraag is nu: „Moeten wij, vrouwen, tevreden wezen met te vormen die stille kracht?”

Of mogen we wenschen ook méér actief op te treden? En indien het laatste, of welke wijze dan en tot op welke hoogte?

Vragen, die ik in een volgend artikel hoop aan te roeren, al zal ik ze niet alle kunnen beantwoorden.

J. M. W.—W.

WIJ EN HET MODERNE LEVEN

Wanneer we, in alle consequenties kiezen voor de „stille kracht”, en daardoor het al of niet geëigende van een beroep voor onze vrouwen en meisjes doen bepalen, komen we voor eigenaardige gevolgtrekkingen te staan. Huishoudelijke werkzaamheden zijn dan natuurlijk geoorloofd; ziekenverpleging ook; bij onderwijzeres doet echter reeds de vraag zich op: „treedt hier de persoonlijkheid van de vrouw niet te zeer op den voorgrond?” Bij leerares zou dit bezwaar nog méér wegen; terwijl vakken als post en telegrafie, kantoorarbeid en werk in de fabrieken, als van meer on-persoonlijken aard, de voorkeur zouden verdienen.

„Maar,” vraagt iemand een beetje ongeduldig, „wie maakt nu deze onderscheiding?”

Zoo vreemd als ze lijkt is ze echter niet. Juist daarom wijs ik even op wat uit het aanvaarden van die stelling logisch zou volgen.

Of zijn er niet nog velen, bij wie de beantwoording van de vraag, of de vrouw in het kerkelijk leven mee mag werken aan 't samenstellen van de groslijst voor ouderlingen en diakenen, bepaald wordt door 't antwoord dier andere vraag: of deze aanwijzing draagt een louter adviseerend karakter, dan wel bindend is voor den kerkeraad? Dit laatste zou zijn uitoefenen van regeer-macht, en daar moet volgens velen, de vrouw buiten blijven.

Ook de inzondster in M. L., die ageerde tegen het in 't publiek spreken van de vrouw, maakte scherp onderscheid tusschen dit en 't leiding geven door middel van schrijven, wijl in 't eerste geval de vrouw als persoon voor 't voetlicht komt, in 't andere niet (volgens haar althans niet.) Dus hier ook wel degelijk een kiezen voor de „stille kracht”. Van een plaats innemen in organisaties, ook wanneer het betref haar eigen beroep; van 't vervullen van een bestuursfunctie, al is 't in een vereeniging van louter vrouwen, zou de vrouw zich, werd deze idee consequent doorgevoerd, moeten verre houden. In allerlei zaken, al betroffen ze 't vrouwenleven, bleef het beslissingsrecht aan den man.

Zelfs zij, die bij voorkomende gelegenheden schermen met den tekst, dat de vrouw in stilheid moet zijn, trekken de lijnen op andere tijden niet door. (Waarmee ik niet wil zeggen, dat deze tekst moet uitgeschakeld, doch alleen tot voorzichtigheid bij 't gebruik ervan wil aanmanen. Gebeurt het niet al te dikwijls, dat een tekst geheel uit zijn verband wordt genomen en voor het een of ander pasklaar gemaakt?)

Veiliger gaan we, dunkt me, wanneer we inzake beroepskeuze letten op den eigenaardigen en bijzonderen aanleg der vrouw. God schiep alle dingen naar zijn aard en Hij zag dat al het geschapene goed was, zoodat we mogen aanemen, dat de aard der

vrouw wel bepaalt, waarvoor God haar den weg opende en waar Hij die toegesloten hield.

Ondanks alle theorie der feministen over de gelijkheid van man en vrouw (welke theoriën nu echter ook in het moderne kamp weinig of geen aanhangers meer vinden) bewijst de praktijk, dat de vrouw, indien geen bijzondere oorzaken haar in andere richting leiden, voor een groot deel zelf wel rekent met haar aanleg. Zoo geeft Prof. Bavinck de volgende statistiek: in de nijverheidsbedrijven zijn 38.9 pct. van de mannen werkzaam, doch slechts 20.6 pct. van de vrouwen en dan werken er van die vrouwen b.v. 0.4 pct. in de bouwvakken, doch 60.9 pct. bij de kleeding-industrie en de reiniging, terwijl van de mannen 26 pct. in de bouwvakken werkzaam zijn.

In de hogere standen, dus bij haar, die niet uit noodzaak een beroep kozen, was aanvankelijk alleen de studie in tel. Hierin lag een zekere reactie tegen het klein-houden der vrouw, tegen de bewering, dat zij voor de studie niet deugde. Werkelijk slaagde een aantal vrouwen erin, hier iets te bereiken, doch nu reeds komt de kentering. Er wordt over geklaagd, dat zelfs die vrouwen, die zoogenaamd slaagden, zoo weinig beteekenen voor de eigenlijke wetenschap; ook is het aantal nerveuse, overwerkte en, zelfs na haar slagen, onvoldane jonge vrouwen zeer toegenomen. „Vrouweihersenen zijn in 't algemeen slechts helder voor wat hun hart interessert”, zegt Ina Boudier-Bakker.

Hiermee is niet gezegd, dat we den toegang tot de hoogeschool voor de vrouw gesloten zouden willen zien. Dat het werkelijk begaafde meisje gelegenheid heeft, zich naar haar aanleg te ontwikkelen, is iets wat op de creditzijde van het moderne leven geschreven mag worden. Alleen hierop wilde ik wijzen: eerder nog dan bij jongens is het bij meisjes noodig, wanneer een beroep gekozen zal worden, te vragen of haar aanleg hierdoor bevredigd zal worden. En dan moet er, méér nog dan tegenwoordig, gerekend worden met de mogelijkheid dat het zal zijn een beroep voor 't leven. Veel meisjes pakken iets aan, wat oogenblikkelijke bevrediging geeft, of waaraan een goed loon verbonden is, maar als de jaren verstrijken en ze moeten werkzaam blijven in haar beroep, komt de ontzuivering. Geheel hieraan te ontkomen is er niet; er zijn zooveel factoren, die meespreken inzake beroepskeuze; omstandigheden zijn dikwijls te sterk en kunnen niet overwonnen worden, leggen hinderpalen op den weg, die we gaarne zouden volgen, of sluiten dien geheel af. Dat het echter, in onzen tijd, noodig is méér dan tot dusver aandacht te wijden aan de vraag: „Welk beroep zullen we kiezen?” lijkt me wel duidelijk.

J. M. W.—W.

WIJ EN HET MODERNE LEVEN

„En als we nu weten, of tenminste denken, in één of ander beroep bevrediging te zullen vinden, en 't kan niet, of, wat ook vaak gebeurt, het mag niet, omdat vader en moeder 't niet noodig oordeelen voor een meisje, zooveel te leeren, of omdat moeder het gezelliger vindt, haar dochter bij zich thuis te hebben, of om wat andere reden ook, wat dan? Berusten of vrijvechten?”

Dat is de vraag, die mij uit méér dan één brief van lezeressen tegenklinkt.

Het moderne leven leidt ongetwijfeld in de richting van het vrijvechten.

Genoegzame kans tot ontwikkeling van eigen persoonlijkheid, met verbreking van alle banden, die daarbij hinderen, is de leus.

Waartoe deze op het terrein der liefde voert, zagen we reeds eerder.

Nu brengen we ze daarom alleen ter sprake in verband met ons onderwerp:

beroepskeuze en de mogelijkheid daarvan.

Voorop sta, dat ook het christendom de persoonlijkheid hoog houdt. Er zijn wel christenen, die alle soort menschen na hun bekeering tot één soort zouden willen herleiden, maar dat gaat niet aan en is in 't geheel niet Bijbelsch. Paulus bleef een andere dan Petrus en deze is nooit een Johannes geworden. In hun brieven is duidelijk een andere accent-legging merkbaar, naar aard van hun persoonlijkheid, hoezeer ze in de hoofdwaarheid één blijven.

Vanaf dit standpunt is er dus niets op tegen dat we opkomen, zelfs tot in zekere mate strijden voor 't recht, ons zelf te ontwikkelen naar eigen aard en aanleg.

Maar er is een andere zijde aan de medaille. God zette ons niet maar zoo op ons zelf, los van alle anderen op de wereld. Hij plaatste ons in een gezin, in een omgeving, en schiep reeds daardoor zekere grenzen, waarbinnen we ons te bewegen hebben. Onze afkomst bepaalt tot op zekere hoogte onzen aanleg, onzen smaak, maar stelt ons ook bepaalde perken. 't Gezin is ons, in onze jeugd, een veilige wijkplaats, meer dan we, wanneer we jong zijn, zelf wel beseffen. Maar datzelfde gezinsleven komt ook met zijn eischen, vraagt iets van ons: liefde, opoffering, soms wegcijfering van eigen zin en wil. Hoe nu in 't laatste geval?

Het maakt een groot onderscheid, of de gestelde eischen een noodzakelijk uitvloeisel zijn van den toestand als geheel, dan wel willekeurig door één of door alle gezinsleden worden opgelegd in verband met hun levensaanschouwing, welke op een gegeven punt niet dezelfde is als die van een enkel gezinslid, in dit geval 't jonge meisje. In 't eerste geval

is berusten veel gemakkelijker, en ook méér dwingend noodzakelijk, dan in het tweede.

Stel: een jong meisje wil zich gaarne bekwaren, b.v. voor ziekenverpleging. Maar ze is de oudste thuis, moeder is niet sterk, 't gezin groot en vreemde hulp is niet voldoende te krijgen of kan niet betaald worden. Mag nu het jonge meisje redeneeren: „wanneer ik een jongen was, zou 't mij vrij staan een beroep te kiezen. Van thuisblijven om moeder te helpen zou dan geen sprake zijn. *Dus* behoef ik me nu ook niet te storen aan wat me tegenhoudt, en kan ik m'n eigen zin volgen?”

M.i. niet. Want *dat* ze een meisje is en geen jongen is evenzeer door God besteld als dat Hij de omstandigheden, waaronder ze leven zou, regelde. 'k Geloof dan ook bepaald dat ze, wanneer ze zich geeft aan 't opgelegde werk, haar loon niet zal missen. Later, terugziend op den afgelegden weg, zal ze wellicht moeten getuigen: „zooals 't gegaan is was het beter.”

't Zelfde geldt wanneer financiële redenen 't volgen van een bepaalde opleiding onmogelijk maken, of wanneer de gezondheidstoestand een beletsel is.

Wanneer we dergelijke dingen zien als rechtstreeks komend van God, is voor 'n christen-meisje 't berusten ook meestal niet zoo moeilijk.

Iets anders is, of we, onze dagelijksche taak vervullend, nog niet tijd kunnen vinden om ons voor te bereiden voor een toekomst, waarin wellicht andere mogelijkheden voor ons zijn weggelegd. Hier heeft ook bijzonder de moeder een taak, door niet alleen oog te hebben voor 't heden met z'n eischen, maar ook voor de toekomst met z'n mogelijkheden. In een artikel voor jonge meisjes kan ik dezen kant van de zaak echter in zooverre verwaarloozen, dat ik alleen van de gelegenheid gebruik maak de jonge meisjes, die in dergelijke omstandigheden verkeerren, op te wekken: tracht ieder vrij uur nuttig te gebruiken, voor zoover ge 't niet voor ontspanning noodig hebt. Later zult ge van uw ijver de vruchten plukken.

Moeilijker wordt het, als inzichten van menschen, ook al zijn deze onze ouders, zich stellen tusschen ons en onze wenschen. Allereerst is dan nauwkeurig overweging van hun argumenten eisch. Indien noodig is het zelfs niet uitgesloten dat we anderen om raad vragen. Zijn we overtuigd, dat onze wenschen gegrond zijn, en kunnen we er met een goed geweten voor opkomen, dan is er niets op tegen dat we op een *gepaste* wijze voor de verwezenlijking ervan strijden. Dit gepaste houdt dan in ieder geval een acht geven op het vijfde gebod in zich.

J. M. W.—W.

WIJ EN HET MODERNE LEVEN

Veel meisjes pakken iets aan, wat oogenblikkelijke bevrediging geeft, of waaraan een goed loon verbonden is, maar als de jaren verstrijken en ze moeten werkzaam blijven in haar beroep, komt de ontuchtering, zei ik in één van de vorige artikelen.

Echter niet alleen in een tekort aan arbeidsviegde wreekt zich een dergelijke weinig-overlegde beroepskeuze. Ook op de manier, waarop het beroep door de jonge vrouw wordt uitgeoefend, heeft ze invloed. Zelfs zóó sterk, dat de weinig-energieke manier, waarop sommige vrouwelijke arbeidsters haar taak verrichten, de ergernis van haar mannelijke patroons opwekt en deze er toe brengt te zeggen: „voor zoover 't mij mogelijk is, weer ik de vrouw uit mijn bedrijf”. Dit is niet maar zoo een op losse gronden rustende opvatting van mij of van een ander; uitspraken van flinke zakenmensen; sprekende daden van directies van groote maatschappijen zijn daar als bewijzen. Het Engelsche vrouwenblad: „The girls own paper” wees pas onlangs op hetzelfde verschijnsel, zoodat we mogen aannemen dat het niet alleen in ons land voorkomt. En nu kunnen wij, vrouwen en meisjes, wel de oogen ervoor sluiten of zeggen: 't is enkel de antipathie van mannen tegenover vrouwenarbeid, die hen zoo doet spreken, doch daarmee zijn we er niet af. En daardoor komt er ook geen verbetering.

We moeten het verschijnsel willen zien en naar de oorzaak willen onderzoeken.

Onmogelijk kan men volhouden, dat over 't algemeen de vrouw minder plichtsbefef heeft dan de man. Of dat ze minder nauwkeurig is, wat haar werk betreft. En wanneer 't vakken aanbelangt, waar de vrouwelijke geschiktheid buiten kijf is, kan men 't gemis daarvan ook niet als reden aanvoeren.

Als groote en voornaamste oorzaak zien velen, en ik met hen, daarom ook dit ééne, dat het beroep, 't welk ze kozen, buiten het eigenlijke leven van 't jonge meisje omgaat. Ze beschouwen 't als middel van bestaan, als tijdpassieering, omdat je toch iets te doen moet hebben, en je op deze manier vrijer bent dan thuis of in huishoudelijke ondergeschikte betrekking, maar liefde voor 't gekozen beroep kennen ze niet. En terwijl ze werken hopen ze aldoor, en zien ze heimelijk uit naar iets anders, dat haar leven hooger waarde geven zal.

Het Engelsche blad, dat ik zoeven noemde, wees op de talrijke vrouwelijke kantoorklerken, die 's-morgens op 't laatste nippertje komen om de presentielijst te teekenen, maar 's-middags al gehoeud en gemanteld klaar staan, nog vóór 't uur van vertrek geslagen heeft. Nog op een andere categorie jonge vrouwen, wier aantal zeer groot is, wil ik even wijzen, n.l. op de onderwijzeressen. Niemand

twijfelt er aan of de jonge vrouw is als leerkracht, vooral in de lagere klassen, indien al niet geschikter dan toch even geschikt als de man. En ik ken heel wat ijverige onderwijzeressen, die zich met liefde aan haar taak wijden. Niet gaarne zou ik dan ook iets ten nadeele van het corps als zoodanig zeggen. Maar ik heb toch ook opgemerkt, dat er niet weinigen zijn, voor wie 't leven eigenlijk pas begint, als de klok vier geslagen heeft. Die dan alle gedachte aan de school liefst zoo ver mogelijk bannen en in allerlei ontspanning afleiding zoeken.

Vergelijkenderwijze is het aantal onderwijzeressen, dat verder studeert, dan ook klein. Dat niet velen lust gevoelen zich de ontzaggelijk vermoeiende en vervelende hoofd-acte-studie te getroosten, kan ik begrijpen. Maar de moderne talen b.v.? De studie daarvan verwijdt toch je geestelijke horizon, doordat ze je in staat stelt in het oorspronkelijke te genieten de cultuurvruchten, die op vreemden bodem groeiden! en hoeveel onderwijzeressen doen, na haar examen, aan methode-studie, ook waar deze haar eigen klasse betreft? Ik kan het niet anders zien of hier werkt, onbewust wellicht, de gedachte: „waarom zou 'k me zoo inspannen? 'k hoop immers toch niet m'n gansche leven onderwijzeres te blijven?”

Of ik deze gedachte dan eigenlijk niet heel natuurlijk en in overeenstemming met het wezen der vrouwenziel vind? Feitelijk wel. En toch schuilt in het min of meer toegeven eraan, in 't opvatten van 't beroep als een tijdelijk en voorbijgaand iets, een gevaar voor de jonge vrouw zelve, en voor de maatschappij, dat niet onderschat moet worden. Iets wat we met een half hart doen, kan ons op den duur niet bevredigen, wekt integendeel langzamerhand den afkeer op. Juist door zich vertrouwd te maken met de gedachte: „ik moet mijn taak opvatten alsof 't mijn levenstaak zal zijn,” wint het beroep aan belangrijkheid, bereiken we er méér in, geeft het dus ook méér voldoening. En is de ontgoocheling minder erg, wanneer niet het groote geluk binnen ons bereik valt. Ook voor 't zich-tevredenstellen met het minderwaardige, omdat het echte liefdes-geluk ons onthouden schijnt te worden, (welk zich-tevredenstellen toch op teleurstelling uitloopt, tenminste bij diepere naturen) bewaart zulk een opvatting van ons dagelijksch werk ons. Terwijl we, ernst makend met ons beroep, een niet te onderschatten kracht in de maatschappij kunnen zijn en tevens voorkomen, dat de vrouwen-arbeid op allerlei terrein in miscrediet geraakt. Dat zulk een opvatting van onze taak ook méér in overeenstemming is met onze roeping als christenen, dan een ons slap-aanstellen in ons werk, behoeft hierbij nauwelijks betoogd. J. M. W.—W.

WIJ EN HET MODERNE LEVEN

„Noblesse oblige”, „adeldom verplicht”.

Wij kennen allen wel dit spreekwoord. Maar ik weet niet of mijn lezeressen er wel eens aan gedacht hebben het toe te passen op de verruiming van kring en arbeidsveld, die het moderne leven aan de vrouw en het meisje van onzen tijd gebracht heeft.

Aan de ééne zijde schuilen er in die verruiming groote gevaren. Het is in de nieuwe omgeving vaak moeilijker, echt vrouw te blijven dan dit vroeger in den engeren huiselijken kring 't geval was. Ook staat de opleiding tot een bepaald vak vaak de opleiding tot huiselijke bekwaamheid in den weg.

Vóór alles wilde ik nu echter dit ééne gevaar noemen: dat de vaak gemengde omgeving, waarin het jonge meisje op kantoor, fabriek of werkplaats komt, de kans voor afwijken en afdolen grooter maakt. Zeker, die kans is er altijd, en vroomheid, die alleen bestaan kan wanneer ze beschut wordt als een kasplantje is de echte niet. Maar wij, menschen, leven niet ons leven onafhankelijk van de omstandigheden. En dus heeft ook het feit, dat het jonge meisje, nu ze meer in de maatschappij verkeert, ook meer blootstaat aan allerlei verleiding, invloed op het meisjesleven van onze dagen.

„Waar,” zoo vraagt H. de Beurs—Bleeker in „De Katholieke Vrouw”, „waar komen 't meest de gemengde huwelijken vandaan?” En ze antwoordt: „Meestal van kantoor, winkel of fabriek”.

Deze medaille heeft echter een lichtende keerzijde. En 't is in 't bijzonder hierop, dat ik ditmaal de aandacht van de lezeressen wilde vestigen.

Een hoofd van een school vroeg eens aan wijlen Prof. Bavinck: „Hoe komt het, dat een zedelijk-zwakke leerling vaker een verkeerden invloed uitoefent op een ander, die wel goed wil, dan dat omgekeerd de goed-willende z'n kameraad van 't verkeerde terughoudt?”

De altijd in z'n oordeel voorzichtige hoogleeraar deed de wedervraag: „Is het zeker, dat dit zoo is? Hebt U er bewijzen voor? Hebt U wel eens geprobeerd, een statistiek op te maken, en daarbij getet op verschillende gegevens, o.m. op de sterkere of zwakkere persoonlijkheid van beide leerlingen?”

Zoo staat het ook met deze zaak. Het is onmogelijk te zeggen, wat den doorslag geeft: de verkeerde invloed van de ongeloovige omgeving op het christelijk-opgevoed meisje, of de tegenovergestelde wisselwerking. Maar ik weet wel wat, als het goed zal zijn, zwaarder wegen moèt.

Onlangs bevatte een onzer bladen een bericht over een Israëliet, die onderwijs in de christelijke godsdienst begeerde. Bij navraag bleek den predikant, tot wien hij z'n verzoek richtte, dat de jonge man getroffen was door het gedrag en de levens-

openbaring van christen-jongelieden, met wie hij op kantoor samenwerkte.

„Ja,” zegt wellicht één van de lezeressen, die zelf op kantoor of in een fabriek werkzaam is, „ja maar, je bent daar om te werken, en niet om over godsdienst te redeneeren.”

Volkomen waar. Redeneeren kan soms goed en noodig zijn, maar je moet nooit vergeten, dat de groote kracht van echte christenen niet zit in wat ze zeggen, maar in wat ze zijn.

Is het laatste met het eerste in tegenspraak, dan neemt dit alle kracht van hun getuigen weg.

Nu is christen-zijn in al onze gedragingen soms heel moeilijk. Doch er naar trachten moeten we in ieder geval. En wanneer we dit oprecht doen, dan kan het niet zonder invloed blijven op onze omgeving.

De gelegenheid om in woorden uit te komen voor onze overtuiging is er toch ook wel. Hoe vaak zal 't niet gebeuren, dat aardige, vriendelijke, vroolijke, maar ongeloovige collega's onze jonge meisjes willen overhalen mee te gaan naar gelegenheden, waar deze niet behooren?

„Kom, je bent maar éénmaal jong! Je kan toch niet leven als een nonnetje of bagijntje! En kwaad steekt er immers niet in? Of je nou es een keer met een netten jongen uitgaat, en je zit een poosje samen in een café, of je gaat naar een bioscoop, of naar den schouwburg, daar wordt je toch niet slecht van? En wat heeft dat eigenlijk met je geloof te maken? Je hoeft er immers niet om uit de kerk weg te blijven, Zondags?”

Dat is zoo ongeveer de redeneering. En dan is 't zeer zeker van belang, dat een christen-meisje dadelijk en beslist weigert.

Maar méér indruk maakt de manier, waarop ze weigert. Zegt ze „neen”, alleen omdat ze weet: „thuis zouden ze 't niet goed vinden; 't past niet bij mijn opvoeding; dan voelt de vraagster dit best en mompelt ze iets van: „bekrompenheid” en van „toch eens je eigen baas worden”. Maar blijkt, uit heel het wezen van het christenmeisje, dat haar hart onmogelijk naar al dergelijke dingen kan uitgaan, omdat iets beters, iets hoogers het geheel vervult; straalt dat betere door in al haar daden; geeft het gloed aan haar overtuiging; doet ze haar werk er nauwgezet om; is er in heel haar levensopenbaring de evenwichtigheid van hoogen en diepen vrede, dan kan het gebeuren dat een van de anderen in moeilijke omstandigheden naar 't geheim van dien vrede gaat vragen. En op deze wijze werkt gansch de manier, waarop het christenmeisje te midden van de anderen verkeert, evangeliseerend.

J. M. W.—W.

WIJ EN HET MODERNE LEVEN

Hoewel ik aanvankelijk van plan was, dit jaar in deze reeks niet over liefde en liefdesverhoudingen te spreken, voel ik mij nu toch gedrongen mijn voornemen eenigszins te wijzigen. En dat wel doordat het moderne leven en de nieuwe opvattingen, die hiermee verband houden, ons dit jaar deze groote verandering brachten, dat nu meerdere vrouwen in de Tweede Kamer gekozen werden en daar haar ideeën en opvattingen verkondigen o.a. en misschien voornamelijk wanneer er zaken aan de orde zijn, die het vrouwenleven betreffen.

Zoo was het, toen bij de behandeling van het vierde hoofdstuk der Staatsbegroting, (Justitie) de huwelijkswetgeving ter sprake kwam.

Mevrouw Bakker—Nort, uit Groningen, kwam daar in oppositie tegen het beginsel van de martiale macht, dat nog steeds onze huwelijkswetgeving beheerscht. Martiaal beteekent dat de man beschouwd wordt als het hoofd van het gezin. Genoemde afgevaardigde wenschte, dat, nu de omstandigheden voor de vrouw zoo zeer gewijzigd zijn, en deze vóór haar huwelijk een gelijke opleiding ontvangt als de man, en in gelijke betrekkingen optreedt, zij ook in het huwelijk dezelfde rechten zal hebben.

Het huwelijk moet dus zijn niet een eenheid, maar een vrijwillig tezamen komen van twee personen, die dezelfde rechten en plichten hebben tegenover de kinderen.

Nu betwijfel ik het zeer, of, gesteld al we konden dit beginsel aanvaarden, hiervan verbetering te verwachten was. Het zal toch wel altijd zoo blijven dat, als de meeningen botsen, ten slotte de een of de ander zijn zin zal krijgen. Nu weet ik heel goed, dat 't recht niet altijd aan den kant van den man is, maar evenmin berust het goede inzicht steeds bij de vrouw. Men zou dan ten slotte er wel toe komen, in het geschil uitspraak te laten doen door een onpartijdige derde, waarbij dus ten slotte de beslissing over den gang van zaken in het gezin bij dien derde kwam te berusten.

Dat hierdoor het huwelijk geheel van karakter zou veranderen, behoeft geen betoog.

Niet alleen de Minister en de heer Rutgers kwamen de opvatting van mevrouw Bakker—Nort bestrijden; ook het vrouwelijk Chr. Hist. Kamerlid Mr. C. Frida Katz trad er op besliste wijze tegen op. Wat zeker 'n geruststelling kan zijn voor hen die nog meenen, dat de christelijke vrouwenbeweging eigenlijk achter de moderne aansjokt, en alleen iets minder ver durft gaan. Jammer maar, dat dezulken zich niet willen laten overtuigen van het tegendeel, getuige het artikel in de „Nieuwe Prov. Gron. Courant”, waarin de schrijver zegt, dat Mr. Frida Katz behoort tot die vrouwen, die een tikje van de malle-molen der vrijzinnige vrouwenbeweging weg heb-

ben. Hoe men dit kan distilleeren uit de rede van deze afgevaardigde is mij nog een raadsel.

Zij zeide o.m.: „De basis zal voor ons krachtens ons beginsel blijven, dat in het huwelijk, dat een geheel bijzondere levensgemeenschap scheidt tusschen man en vrouw, de man hoofd van het huisgezin moet zijn, dat er één moet zijn, die naar buiten optreedt, omdat men hier tot een levensgemeenschap is gekomen, die een eenheid vormt.”

Wie vasthoudt aan de instelling van het huwelijk, zooals de Bijbel die leert, en dit beschouwt als door God-zelf zóó gewild en geschapen, kan niet anders dan deze woorden onderschrijven.

Maar hieruit volgt dan ook, dat zij, die een huwelijk wenschen aan te gaan, wel hebben te overwegen of hun verbintenis dit stempel van een door God-gewilde instelling zal kunnen dragen.

En 't is daarom, en niet in de eerste plaats om de aandacht van onze jonge meisjes te vestigen op onze vrouwelijke Kamerleden en haar meeningen, of op het debat over het huwelijk als zoodanig, dat ik deze kwestie hier aanvoer.

Als je jong bent, en je houdt echt van iemand, dan ben je geneigd de zaak alleen te beschouwen als rakend je eigen persoon. En wanneer je denkt, dat je zelf sterk genoeg zult zijn om niet meege-sleept te worden door een andere overtuiging, al wordt die aangehangen door iemand, die je lief is, dan wieg je heel licht je geweten in slaap met de belofte: ik zal wel trouw blijven aan mijn godsdienst, en mijn aanstaande heeft beloofd me vrij te laten.

Het huwelijk is echter méér, dan een samengaan van twee personen; het voert tot een eenheid. En hoe kan er van éénheid sprake zijn, als men in de hoogste dingen verschillend denkt?

Juist wanneer het geloovige meisje trouw aan haar beginsel blijft, komen de botsingen. Dat de wet staat aan de zijde van den man, en hem de beslissing laat, zelfs over den godsdienst, die zijn kinderen zullen belijden (natuurlijk kan hier slechts sprake zijn van den uiterlijken vorm van de richting in welke ze onderwezen zullen worden) is niet willekeurig, maar een bevestiging van wat de man wegens scheppingsordomantie is. Niet naar de wijze van de moderne levensopvatting mag de geloovige jonge of oudere vrouw trachten aan de moeilijkheid te ontkomen. Maar juist daarom zeg ik het aan onze jonge lezeressen nog eens met allen nadruk: wanneer ge u in liefde geeft, vraag dan allereerst of uw gezin zal kunnen worden een christelijk gezin. Dan is wat de wet besluit, dan zijn ook de leemten, die er ongetwijfeld in onze huwelijkswetgeving zijn, van ondergeschikt belang.

J. M. W.—W.

WIJ EN HET MODERNE LEVEN

Door hen, die bezwaar hebben tegen het optreden van de vrouw buiten den engen huiselijken kring, wordt dikwijls sterk de nadruk gelegd op de gevaren, die aan dit optreden verbonden zijn. Als zoodanig noemt men dan: uithuisigheid, verlies van het echt-vrouwelijke, gebrek aan zin voor huiselijke bezigheden, en bovenal, wanneer het geldt het werkzaam zijn op kantoor of in werkplaatsen, waar personeel van allerlei gemengde overtuiging aanwezig is, de kans om meegesleept te worden door die anderen en verlost tot meeningen en gedragingen, die met onze christelijke opvatting in strijd zijn.

Ongetwijfeld bestaat dit gevaar en dwaas zou zijn wie het onderschatte. Juist daardoor zou hij of zij 't allereerst gevaar loopen af te wijken en te struikelen.

Echter mogen we ook de oogen niet sluiten voor 't feit, dat door dit optreden in wijderen kring ook de invloedssfeer van de vrouw verruimd is. Toen nog in volstrekten zin de woorden van Ten Kate golden:

„Leven der Vrouw! meest ontplooit gij uw
blåren
Stil in de schaduw van 't vredig te-Huis,”

toen bleef ook de directe invloed van de vrouw tot dit terrein beperkt. En nu onderschat ik die invloed niet. Zelfs geloof ik, dat ook de vrouw van dezen tijd het gelukkigst zal zijn, als ze zich op dit terrein geven kan met geheel haar persoonlijkheid. Maar zij, die in een of andere maatschappelijke betrekking buiten het huisgezin werkzaam zijn, en in een ruimer inkomen en in een vrijer bestaan de voordeelen hiervan ondervinden, moeten eigenlijk geen oogenblik vergeten, dat ze nu als jonge christenvrouwen ook geroepen zijn de heerlijkheid van haar geloof te toonen in die nieuwe omgeving.

In de „Katholieke Vrouw” werd onlangs gestreden over de vraag, of Katholieke verpleegsters mogen werkzaam zijn in neutrale ziekenhuizen. Iemand die zelf als Roomsche verpleegster in zulk een ziekeninrichting vertoeft, schrijft ter verdediging van haar betrekking: „Mijns inziens behooren juist de *degelijke* Roomsche meisjes in een neutraal ziekenhuis. Hoeveel patiënten heb ik al van dienst kunnen en mogen zijn, niet alleen naar het lichaam, maar bovenal naar de ziel! Menschen, en voornamelijk mannen, die jaren niets aan hun geloof deden, heb ik kunnen helpen om een beter leven te beginnen of om ze goed te laten sterven.”

Nu weet ik heel goed, dat we hier komen op gevaarlijk terrein. Op ongeveer dezelfde gronden wordt het optreden van christelijk onderwyzend personeel in neutrale scholen, hier of in Indië, bepleit. Hoofdvraag is, of aan degenen, die in een bepaalde

betrekking werkzaam zijn, vrijheid wordt gelaten zich ongehinderd te uiten. En in de tweede plaats komt de bijna even gewichtige vraag: of degene, die in zulk een gemengde omgeving werkzaam is, werkelijk zulk een vaste overtuiging bezit, dat ze als propagandiste daarvan vermag op te treden.

„Ja”, zegt iemand van de lezeressen, „dat is alles goed en wel, en op een school of in een ziekeninrichting gaat dat ook wel, maar op m'n kantoor of op m'n fabriek kan ik toch niet gaan preeken! Daar heb ik wel wat anders te doen!”

De bedoeling is ook in 't geheel niet, dat geloovige meisjes die in een gemengde omgeving vertoeven zullen gaan „preeken”. 'k Vrees zelfs dat het resultaat geheel verkeerd zou wezen.

Wat ik onzen christenmeisjes vraag, maar dan ook met allen mogelijken nadruk, is alleen dit: „Toon uw geloof uit uw werken, ook op uw kantoor of in uw werkplaats.”

Er wordt tegenwoordig wel gesproken over een bepaalde sfeer, die ieder mensch omringt en die samenhangt met het intiemste zieleleven van dien persoon. Bij sommigen krijg je 't gevoel of je komt in een sfeer van rust; bij anderen is 't een sfeer van kracht, bij een derde een sfeer van vrede. Al wordt dit nu soms te ver gedreven, waarheid is toch dat, wanneer we slechts open en oprecht zijn in onze gedragingen, anderen al gauw weten wat ze aan ons hebben, ook zonder dat we bij iedere gelegenheid met veel woorden voor onze overtuiging uitkomen.

Reeds in 't niet meedoen aan sommige dingen, aan bepaalde gesprekken komt uit, wie iemand is. En wanneer het geloovige meisje zich niet alleen onthoudt van allerlei geflirt; van teveel in 't oog loopende kleeding; van verkeerde vermaken; maar daarbij ook is hulpvaardig, opgeruimd, vriendelijk en werkzaam, zal al gauw een of ander bij zichzelf vragen, of dit alles nu slechts gevolg is van haar aanleg, dan of hier andere krachten werken. Op dit terrein kan nieuwsgierigheid heilzaam werken. De bladen brachten onlangs 't bericht van een Israëliet, die begeerde in den christelijken godsdienst onderwezen te worden. Toen de predikant, tot wien hij zich wendde, vroeg, wat hem tot dit verzoek bracht, vertelde hij, dat het gedrag van christenjongelingen, die met hem op één kantoor werkten, zulk een indruk op hem had gemaakt, dat hij meer van hun godsdienst wilde weten.

Zouden dan ook onze christenmeisjes niet dankbaar de gelegenheid tot getuigen aangrijpen, die het moderne leven haar op dit terrein biedt?

J. M. W.—W.

Verbetering. In 't vorige nummer staat twee keer „maritaal”. Dit moet zijn „maritaal”.

WIJ EN HET MODERNE LEVEN

Eén van de hoofdoorzaken, die onze meisjes doet verlangen naar een plaats op kantoor of in fabriek, liever dan dat ze zich aanbieden als hulp in de huishouding, kinderjuffrouw of ook wel verpleegster, is, dat ze bij eerstgenoemde betrekkingen meer geld in handen krijgen.

Met opzet zeg ik „in handen krijgen”. Van meer verdienen is lang niet altijd sprake. Vraag maar eens aan de onderwijzeres, die niet in de plaats waar haar ouders wonen werkzaam is, hoeveel er van haar salaris af moet voor kostgeld, en ge zult zien dat ze niet zoo heel veel meer overhoudt voor andere uitgaven dan iemand, die in een huishoudelijke betrekking werkzaam is en daarbij kost en inwoning ontvangt boven 't geen haar in geld wordt uitbetaald.

Meisjes, die bij haar ouders in huis zijn, rekenen echter meestal niet met kost en onderdak, maar alleen met wat ze aan geld ontvangen.

Nu hebben de ouders in dit opzicht ongetwijfeld een taak tegenover het buitenshuis werkende meisje, en dit heeft omgekeerd verplichtingen tegenover het gezin, waarin ze geboren werd. Of het noodig is dat ze een gedeelte van haar loon geeft om mee te werken aan het onderhoud van dat gezin, en hoe groot dat gedeelte wezen moet, bepalen de ouders en voor een groot deel ook de omstandigheden. En een christenmeisje heeft zich ook in dezen aan den wil van haar ouders te onderwerpen. Ze mag niet zoo maar zeggen: „het is mijn eigen verdiende geld, waarmee ik doen mag wat ik wil.” Evenmin mag ze, wanneer ze een gedeelte van haar loon of salaris afdraagt, eischen gaan stellen, als ware ze een vreemde, die betaalt en dan ook bediening naar z'n geld wil hebben. Dit gevaar: dat de wederzijdsche innige betrekkingen tusschen ouders en kinderen, tusschen broers en zusters onderling, zullen verkillen tot een verhouding van betalende, dus eischende, en ontvangende, dus diensten-bewijzende personen, bestaat ongetwijfeld in onzen tijd.

Stellen we echter een oogenblik, dat het hiermee alles volkomen in orde is. Mag dan het meisje met het overblijvende gedeelte van haar geld, dit moge dan veel of weinig zijn, nu doen wat zij wil?

Als we zien wat sommige jonge menschen uitgeven aan kleding, aan vermaken, aan snoeperijen, aan ditjes en datjes, zouden we haast vreezen, dat deze meening de geldende is. Anthonia Margaretha vertelt in het vrouwennummer van „Stemmen des Tijds” van jonge meisjes, die voor een vrij hoog bedrag geabonneerd zijn bij den banketbakker.

Nu wil ik aannemen, dat dergelijke dingen alleen

voorkomen in de groote steden en dan nog in andere kringen dan de onze.

Maar in welke verhouding staat hetgeen menig jong meisje uitgeeft voor eigen vermaak en genoeg tot dat wat ze als gift besteedt aan de uitbreiding van Gods koninkrijk in den ruimsten zin van het woord?

Ik verg volstrekt niet, dat onze jonge meisjes als asceten zullen leven. Ik gun haar van harte een mooi japonnetje, een prettig avondje, een lekkere bonbon bij de thee, als ze bezoek van vriendinnen krijgen.

Maar het leven is ernstig. In onzen tijd zelfs zéér ernstig, al lijkt het oppervlakkig niet zoo. Overal rondom is nood en ellende. Overal ook klinkt de vraag om geld voor de zending, voor de evangelisatie. Leven onze jonge menschen, onze jonge meisjes ook in deze dingen mee? Geven ze naar vermogen en beseffen ze daarbij, dat ze slechts een plicht vervullen wanneer ze van 't hare geven ter voorziening in al deze nooden? Of beheerscht de gedachte: 't is mijn eigen-verdiende geld ook de gedachtensfeer van onze christen-meisjes?

Dan is 't ook niet onverschillig op welke wijze 't geld, dat ze voor zichzelf uitgeven, besteden. Schitterende winkel-étalages brengen vooral in grotere plaatsen, onze jonge meisjes licht in de verleiding iets te koopen, dat op zichzelf wel mooi is, maar, omdat het overbodig was, al gauw vergeten in kast of lade blijft liggen. Dergelijk roekeloos inkoopen, zonder te letten op doel en behoefte, is steeds af te keuren, ook al heeft men 't geld er voor in handen en lijden de dingen, die we hierboven noemden, er geen schade door.

Evenmin is het goed, geheel ons inkomen te besteden aan de behoeften van 't lichaam, en de geest daarbij te vergeten. Doe liever een jaartje langer met een japonnetje; koop liever een blousje minder dan dat je geen geld zou hebben om af en toe een goed boek te koopen, of om lid te zijn van een vereeniging, die onderlinge ontwikkeling beoogt.

En vergeet ook niet, dat na deze dagen van ruim ontvangen ook andere kunnen komen van minder inkomen, of van ziekte, die veel geld verslindt. Het is niet christelijk, in tijden van verdienste alles uit te geven, om dan in dagen van nood direct van anderen afhankelijk te zijn.

De geld-kwestie is niet zuiver-materieel als sommigen denken. Ook hierin is wel degelijk sprake van volkomen vrijheid, of van een zich buigen voor de eischen van Gods Woord. Moge bij onze meisjes immer dit laatste gevonden worden.

J. M. W.—W.

WIJ EN HET MODERNE LEVEN

't Is mij opgevallen, hoe goed sommige jongelui er slag van hebben ouderen, die ze om een of andere reden eigenlijk behoorden te groeten, op straat zoo volkomen voorbij te zien, als bestonden die ouderen voor hen niet.

Moet ik nu hierin opmerken een uiting van 't moderne leven, dat onder meer lijdt aan gebrek aan eerbied en beleefdheid?

Wanneer ik die vraag aan een eenigszins groot aantal menschen voorlegde, denk ik dat een gedeelte, en voornamelijk de ouderen, zouden antwoorden: „Zeer zeker”. En dan zou er volgen een klacht over de tegenwoordige jeugd, ongeveer in dezen vorm: „Toen wij jong waren, zouden we 't niet gewaagd hebben, ons zóó te gedragen tegenover ouderen. Wij durfden nauwelijks onzen mond open te doen, als we in gezelschap van bejaarden waren; t o e n stond het nog leelijk voor jeugdigen, om overal hun neus in te steken, maar n u hebben ze steeds het hoogste woord en kan een oudere er nauwelijks een zin tusschen krijgen.” Enz. Een heel lange reeks om je te laten voelen, hoe erg het wel is.

Maar als dan de jongeren kwamen met hun oordeel, zou dat waarschijnlijk wezen een twijfelend schouderophalen en een sceptisch: „nou ja, toen hielden ze zich zoo, maar onder mekaar zullen ze wel net zoo gepraat en geoordeeld hebben als wij”.

En daarmee staan we eigenlijk midden in de kwestie. Want dit is de vraag, waar 't feitelijk om gaat, en die zoo verschillend beantwoord wordt: „Is ons tegenwoordig maatschappelijk leven er op achteruitgegaan wat beleefdheid, gehoorzaamheid en discipline betreft, of is alles in den grond hetzelfde gebleven en houden we ons alleen minder op met vormen en manieren; zijn we dus feitelijk eerlijker in onze uitingen dan de lui van vroeger?”

Ik kan me voorstellen, dat eerlijke, oprechte jongelui het soms te kwaad hebben met die vormen en manier. 'k Bedoel niet, dat ze niet zouden weten hoe zich te gedragen. Dat weten ze opperbest.

Maar als je nou met een oudere te doen hebt, die je met de beste wil van de wereld niet kan achten? Waar je misschien een hekel aan hebt, of wier doen je bespottelijk vindt? Moet je die dan toch maar, omdat ze toevallig kennissen van je ouders zijn, of omdat je eens in de week met een troepje anderen les van ze krijgt, zoo vaak ze je pad believe te kruisen, eerbiedig groeten, als was je de beste vrienden met ze? Is zoo'n groet eigenlijk niet een leugen?

En als je met een oudere in gezelschap bent, en je voelt je heilig overtuigd, dat die oudere redeneert als een kip zonder kop, mag je dan nooit eens je eigen meening laten uitbruisen? En dat alles alleen omdat je toevallig jonger bent?

Ho even, dat zou ik niet graag beweren. Maar de fout van de redeneering zit in dat „toevallig”.

Het is juist niet toevallig, dat je op dit oogenblik jong bent en dat er ouderen zijn, die over je gesteld zijn om je te leiden, te leeren en op te voeden. Dat heeft God zoo gewild, evengoed als Hij het is, die jullie later, als je 't beleven mag, weer zal stellen als ouderen onder jongeren. En omdat God het zoo gewild heeft, dat er altijd zullen wezen ouderen en jongeren, en wisselwerking tusschen die twee, daarom hebben we, wanneer we jong zijn, in onze verhouding tot die ouderen te hooren naar wat Hij van ons wil.

En dan spreekt Zijn Woord altijd daarvan, dat de jeugd den ouderdom heeft te eeren. „Voor het grauwe haar zult gij opstaan en het aangezicht derouden zult gij eeren.”

Niet, dat die ouderen dat altijd even gemakkelijk maken voor de jongeren. Was 't maar zoo! Doch 't gaat niet allereerst om de menschen-zelf, 't gaat om 't gezag, dat zij vertegenwoordigen.

Maar ook in den onderlingen omgang tusschen jongeren is 't soms moeilijk, oprechtheid te onderscheiden van ruwheid en scherpheid en onverdraagzaamheid. 't Is best mogelijk, dat we een van onze kameraden, met wie we in de klas zitten, of met wie we op een andere manier dagelijks om moeten gaan, eenvoudig niet uit kunnen staan. Dat we ze een mal spook of een nest vinden, of wat voor liefelijke benamingen onze sexe soms uitdenkt voor wie niet in haar gunst deelen. Dan is 't erg gemakkelijk om dit het bewuste meisje bij iedere mogelijke gelegenheid onder den neus te duwen. Misschien krijgen we dan wel de volle laag van dezelfde soort terug. Dan zijn we quitte en hebben we meteen 't gevoel, dat we nou eens flink oprecht zijn geweest.

Ja? Of hebben we soms niet anders gedaan dan ons gevoel, in dit geval onze antipathie, laten spreken, zonder zelfs verzachtende omstandigheden te willen laten pleiten? Hebben we wel eerst eens onderzocht, wat de aanleiding kan zijn dat het bewuste meisje zóó geworden is, en onszelf afgevraagd, wat er van óns in dergelijke omstandigheden terecht zou zijn gekomen? Geven we ons er wel rekenschap van, welk een indruk wijzelf met wat wij onze rondborstigheit en onze oprechtheid noemen op andere, meer gesloten of anders besnaarde naturen maken?

Neen, voor een beschaving, die niet anders is dan wat het woord in zijn eigenlijke beteekenis uitdrukt: een glad maken van de oppervlakte, geef ik niets. Maar wel mag van Christenmeisjes geëischt, dat ze zich ook in hun omgangstoon en manieren stellen onder de tucht van Gods Woord.

J. M. W.—W.